

УДК 94:061.2:008:321.1(477) «1990/2014» DOI: 10.26661/swfh-2018-50-013

Державна етнокультурна політика та функціонування громадських об'єднань етноменшин України в інформаційному просторі періоду незалежності

В.М. Пекарчук

*Академія Державної пенітенціарної служби,
vladimirprk@i.ua*

Ключові слова:

етнічні меншини, держава,
інформаційні потреби, ЗМІ.

У статті на основі архівних, аналітичних напрацювань попередників досліджується місце і роль засобів масової інформації у відродженні і розвитку культури етноменшин, і на цій основі активізації етнічної ідентифікації. Проаналізовано поступове удосконалення технології подачі матеріалів, у ЗМІ етноменшин, який присвячений багатогранності культурного життя. З'ясовано, що обласні державні телерадіокомпанії висвітлювали життя та діяльність етноменшин одночасно з національними телерадіокомпаніями.

State ethnic and cultural policy and functioning of the public associations of the ethnic minorities of Ukraine in the information space at the time of independence

V. Pekarchuk

Academy of the State Penitentiary Service

Key words:

ethnic minorities, state,
information needs, mass media.

In the article the author researches the importance and role of mass media in the revival and development of the ethnic minorities culture on the basis of archives, analytical works of predecessors and on this basis the process of making the ethnic identification more active. On the basis of the specific methodological instruments the author analyses the conformity of the scientific service of the ethnic minorities with the strategic goals that is the recognition of the polyethnic character of the Ukrainian society. The importance of the outlined problem is caused, first of all, by the need to have a clear idea of the mechanisms to solve the problem of interethnic relations, approval of multicultural principles, ethnic and national tolerance and harmony in the independent state.

The author analyses the gradual improvement of materials presentation technology in the ethnic minorities mass media that is devoted to the many-sided cultural life. The author takes into account the factor of succession and perspective in making heritage of the ethnic minorities culture more popular. The author finds out that the branched mass media network has been formed and functioned in Ukraine. This network was based on the corresponding legislative basis, international agreements commitments, etc. The regional TV and radio companies that conducted TV programmes in Ukrainian elucidated the life and activity of the ethnic minorities, national and cultural associations. The author stresses that both state power bodies and national, cultural associations were involved into the mass media activity. In addition, the author finds out that in Ukraine the measures to provide cultural needs and to make cultures more popular have been systematically and widely used so contacts of mass media with the national and cultural associations met in the whole cultural and educational requirements of the ethnic minorities. In the article the author pays much attention to the subjects dealing with the educational activity of mass media in order to make cultures more popular. The author also shows the cooperation of mass media with power bodies, educational and cultural institutions to make these issues more popular.

Духовність і культура посіли в останні десятиріччя вельми помітне місце в українському суспільстві. Проблеми, які стосуються відродження і розвитку культури етноменшин України, є надзвичайно важливими і актуальними не лише в плані розв'язання суспільних протиріч, а з огляду на подальші перспективи розвитку українського суспільства. У контексті розбудови української політичної нації, громадянського суспільства виняткового значення набувають питання вдосконалення концептуальних засад державної етнонаціональної політики, впорядкування діяльності у сфері культури національно-культурних товариств, поглиблення участі етноменшин в збагаченні української культури. Період, що настав після набуття Україною державної незалежності, дає підстави для осмислення досвіду участі етноспільнот у професійному самодіяльному культурно-мистецькому житті України, а також для відпрацювання дієвих важелів подальшого руху вперед у цій специфічній галузі суспільного буття. Актуальним, у зв'язку з цим, є вивчення ролі засобів масової інформації у культурній діяльності етноменшин, висвітленні матеріалів про побут етносів, демонстрації прагнення безпосередньо взяти участь у процесах етнокультурного відродження.

Зазначена проблема залишається молодослідженою в українській історіографії. Серед авторів, які займалися висвітленням вказаної проблематики, слід згадати провідних вітчизняних вчених В. Євтуха, О. Курінного, М. Панчука, В. Котигоренка, Г. Москаля, Р. Чілачаву, Т. Пилипенко., С. Падалку, М. Зеркаля та інших. Розглянуті вказаними авторами проблеми, здебільшого, присвячені етнонаціональній структурі українського суспільства, особливостям процесів етнічного відродження, але в той же час перед суспільством з'являються нові проблеми, які потребують широкого аналізу та вирішення, особливо використовуючи попередній позитивний досвід щодо форм забезпечення культурних потреб та популяризації культур етносів.

Метою і завданням цієї статті є здійснення на основі різнопланових джерел дослідження проблем забезпечення інформаційних потреб окремими етносами України та розширення спектру етнокультурної діяльності.

Розвиток ЗМІ етноменшин значною мірою залежав і від активізації їх культурної діяльності. Вихід друкованих органів свідчив про відродження культурного життя. Часописи ставали невичерпним джерелом духовно-культурного забезпечення представників етноменшин. Засоби масової інформації ставили за мету опубліка-

кування матеріалів про культуру, побут етносів, демонстрували прагнення взяти участь у процесі етнокультурного відродження. Інформаційні потреби болгарської меншини задовольняли такі періодичні видання: газети «Роден край», співзасновником якої починаючи з 2004 р. став Держкомнацміграції, «Україна: българско обозрение» та «Извор», що виходили болгарською мовою. 2 газети і 2 журнали друкувалися болгарською та українською або російською мовами. Кожен номер видання виходив болгарською мовою і дублювався іншою мовою – російською або українською. Крім того, в місцях компактного проживання болгар телерадіоорганізації готували передачі болгарською мовою. Так, Одеська ТРК транслювала щотижневі теле-, радіопрограми «Роден край», які популяризували болгарську культуру, фольклор, мистецтво. Газета «Роден край» намагалася найповніше враховувати інтереси своїх читачів. Тематика і рубрики в газеті мали назви: «Офіційна хроніка», «Новини з Болгарії», «Болгари по світу», «Сторінки нашої історії», «Нам дописують», «Авторський уголок», «Книжкова полиця», «Життя громадських організацій», «Свята і обряди болгар», «Культура», «Кухня», «Поради», «Гумор» і ін. [1, с.165]. Значну роль у культурно-просвітній роботі серед болгар України відігравали газети «Україна: българско обозрение», регіональні видання «Радолубие» (Арциз), «Извор» (Сімферополь), «Младото» (Болградська гімназія).

Інформаційні потреби польської етнічної спільноти задовольняли такі газети: «Дзеннік Кийовски», співзасновником якої починаючи з 2004 р. був Держкомнацміграції України, «Газета Львівська», «Мозаїка Бердичівська» (Житомир), «Спільна спадщина» (Кременець), «Харківська Полонія». Газета «Дзеннік Кийовски» відігравала велику роль у відродженні польської культури. Вона публікувала матеріали про найважливіші політичні події, що відбувалися в Україні і Польщі, про історичне минуле поляків України, їх культуру, життя відомих польських діячів. Привертають увагу подані за 2000 рік матеріали, зокрема, «Поляки в Україні у ХХ віці» Миколи Сторонського та до 60-річчя Катинської трагедії – розстрілу весною 1940 р. польських офіцерів. Дійсні причини цієї трагедії стали відомі аж після розпаду СРСР. На сторінках газети ішлося про культурні заходи, зустрічі, які проводилися польськими товариствами в Бердянську, Шаргороді на Вінниччині, поїздки молодих поляків до Сандомира. Згадувалися і видатні польські постаті, зокрема, несправедливо забутий в Україні поляк В.О. Котарбінський

(1849–1921) – знаменитий художник, академік.

Роми Закарпаття налагоджували тісні контакти з багатьма засобами масової інформації. Замітки та статті про культурне життя ромів краю регулярно з'являлися в обласних газетах «РІО-Інформ», «Срібна земля», «Новини Закарпаття», «Карпаті Ігаз со». Найбільш дієву допомогу ромам Закарпаття надавала російськомовна газета «Єдинство-плюс», у котрій журналіст В. Кривошапко вів щотижневу колонку новин «Рома», де друкувалося багато змістовних статей, які інформували читачів про життя та проблеми ромів Закарпаття. Дієвим помічником «Романі Яг» стала газета «РІО-Інформ». Вона регулярно висвітлювала громадсько-політичне та культурне життя ромів краю, вміщувала не лише короткі повідомлення, але й великі, змістовні та конструктивні статті, інколи навіть цілі газетні сторінки. Інформаційні потреби ромів в Україні забезпечували газети «Праліне», «Правова освіта ромів України». Крім того, з лютого 2007 р. на Закарпатській ДТРК почала працювати об'єднана редакція передач російською, русинською та ромською мовами, якою передбачено транслявання передач ромською мовою двадцять шість годин на рік [2, арк.79].

За сприяння Луганської облдержадміністрації виходили такі видання, як журнал «Мир еврейской женщины» (засновник – єврейська релігійна громада «Емуна») і газета «НЭР» (засновник – Луганський обласний благодійний фонд «Хесед Нер», єврейська релігійна громада «Емуна»), які розповідали про життя єврейської громади, історію і традиції єврейського народу, приділяли велику увагу етнокультурному вихованню молоді. Керівники багатьох національно-культурних товариств встановили партнерські стосунки з обласними та місцевими ЗМІ і ефективно співпрацювали з ними, висвітлюючи знаменні події та культурно-мистецькі заходи. Всебічно висвітлювали проблеми розвитку культур національних меншин як обласні, так і місцеві періодичні видання. Слід відзначити обласні газети «Жизнь Луганська» (у 2003 р. започаткувала на своїх сторінках рубрику «Братина», в якій публікувалися матеріали про життя і діяльність національно-культурних товариств), «Луганська правда», «Наша газета». Районні та міські газети плідно співпрацювали з місцевими національно-культурними товариствами. Наприклад, «Вісник Старобільщини» – з польським, «Стахановское знамя» – з німецьким і польським. Асамблея народів Луганщини випускала газету «Ми – разом!» [3, с.154].

Луганська обласна держадміністрація надавала інформаційну підтримку національно-культурним товариствам. Організовувалися медіа-супро-

води різних знаменних і пам'ятних дат та подій, діяльності громад тощо. У 2012 р. широкий медіа-резонанс мало святкування 10-річчя створення Асамблеї народів Луганщини (публікації: «Новых свершений тебе, Ассамблея народов Луганщины!» – обласна приватна газета «Луганская правда» № 118 від 20.10.2012; «Мы разные, но мы – вместе» – обласна приватна газета «Ракурс-плюс» № 73 від 20.10.2012; «Мы разные, но мы – вместе» – видання обласної ради «Наша газета» № 155 від 20.10.2012; повідомлення в регіональних Інтернет-ресурсах, сюжети на обласних телеканалах). Також належний медіа-супровід мала діяльність вірменської громади у Луганську: стаття «Весной в Луганське начнется строительство армянской церкви» міської комунальної газети «Жизнь Луганска» № 50 від 12.12.2012 розповідала про виїзне засідання Всеукраїнської громадської організації «Спілка вірмен України» з акцентом на тому, що власті міста будуть співробітничати з вірменською громадою і сприяти у вирішенні її проблем; стаття «Армяне помогут друзьям» («Жизнь Луганска» № 51 від 19.12.2012) – про відкриття громадської приймальні товариства «Крунк» у Луганську [4, с.5].

У 2000-і роки Житомирське польське товариство двічі на місяць видавало «Газету польську» тиражем 1000 прим., Бердичівське відділення Спілки поляків України – газету «Мозаїка Бердичівська». Обласне радіо щотижня передає «Слово польське» (30 хв.) і тричі на місяць – передачу польською мовою «У родаків». ТОВ «Телекомпанія Союз-ТВ» щоденно транслює для польської спільноти 6-годинні передачі за кошти польської державної телерадіокомпанії «Полонія». На обласному радіо кожного місяця транслюються 30-хвилинні передачі чеською мовою.

Серед обласних періодичних видань Дніпропетровщини вирізнялися газета «Шалом, хаверим!» Дніпропетровської єврейської громади, газета «Шабат, Шалом» Дніпропетровської єврейської общини та єврейського общинного центру, вісник «Ткума» Благодійного фонду «Науково-просвітницький центр єврейської історії та культури». Громадському та політичному життю представників етноменшин Дніпропетровської області були присвячені передачі циклів «Сімейне коло», «Дніпрові пороги», «Дивосил». Життя єврейської громади області висвітлювали щотижнева телепередача «Алеф». На обласному радіо етнокультурній тематиці були присвячені передачі радіоциклів «Я просто живу» та «Авторитетно про важливе» [3, с.96,108].

Іноді через фінансову скруту товариства не

могли належно вести інформаційну пропаганду власної діяльності. Таку ситуацію можна проілюструвати прикладом ЗМІ, підпорядкованих болгарським національно-культурним товариствам. Через регіональну специфіку та географічну обмеженість зазначені ЗМІ висвітлювали події з життя етносу лише періодично. До розгляду тих чи інших подій запрошувалися представники місцевих або рідше обласних телевізійних ЗМІ, тобто до широкого кола населення інформація не надходила. Життя болгарської громади висвітлювали такі друковані ЗМІ: газета «Роден край» (виходила з 1990 р.); «Украина: българско обозрение» (виходила з 2001 р.); «Извор» (з 1997 р. виходила як орган Кримського болгарського товариства ім. Пасія Хілендарського). Ці газети, розраховані на болгар, виходили невеликим тиражем: «Роден край» – 4570 (2008 р.) та 5630 (2009 р.) – поступове збільшення тиражу говорить про збільшення кількості передплатників; «Украина: българско обозрение» – 20447 (2008 р.) та 10200 (2009 р.) – таке різке зменшення тиражу свідчило про тимчасові фінансові труднощі Асоціації болгар України як засновника вісника, так як частина тиражу розповсюджувалася Асоціацією безкоштовно. З номера в номер у цих газетах друкувалися різноманітні матеріали, що висвітлювали питання історії, мови, культури, соціально-політичного й економічного життя болгар регіону й України [5].

Аналіз друкованих матеріалів періодичних видань свідчить про відсутність інформації про діяльність болгарських національно-культурних товариств у таких областях, як Донецька, Луганська; незначну кількість інформації по Запорізькій, Київській, Миколаївській та інших областях; при цьому добре представлена Одеська область, знову-таки взнаки давалася особливість історико-географічного розселення болгар [6, с.116].

В Одеській області високий рівень просвітницької роботи демонструвала Татарбунарська асоціація. Зокрема, на сторінках районної газети «Татарбунарський вісник» двічі-тричі на місяць друкувались матеріали просвітницького характеру щодо роботи, походження, культури і життя ромів (публікації готували самі роми або кореспонденти газети). Кілька матеріалів просвітницького спрямування протягом 1998–2002 р. були розміщені в татарбунарській газеті «Лиман». У 2005 р. в Україні було зареєстровано 188 друкованих засобів масової інформації для етноменшин, 58 з яких мали загальнодержавне розповсюдження [7].

Значну роль в організації грецького національ-

ного руху та пропаганді його завдань відігравали газети та часописи, що видавалися товариствами. Союз греків України випускав у Донецьку газету «Логос», а з 1997 р. – міжнародний літературно-художній історико-просвітницький та історико-релігійний часопис «Греки и славяне: 1000 лет». Федерація грецьких товариств України заснувала газету «Эллины Украины» та додаток до неї – газету «Молодое поколение», що видавалася у Маріуполі. Там виходила і газета «Эллины Приазовья», нині «Хронос», – друкований орган Маріупольського грецького товариства. Федерація греків АР Крим мала «Греческую газету», а Київське міське товариство греків видавало газету «Елпіда».

Першою ластівкою друкованої циганомовної періодики в Україні стала газета-бюлетень «Romanipe», вихід якої організував в Одесі у 1995 р. викладач Одеського університету С.М. Ярмошкін. За сприяння Міжнародного фонду «Відродження» у 1999 р. в Закарпатській області почала виходити газета «Романі Яг» («Циганське вогнище»). Шеф-редактор газети – голова обласної асоціації ромських організацій Закарпаття «Романі Яг» А. Адам, редактор – Є. Навроцька; тираж газети – 2500 примірників. Газета з липня 2000 р. мала статус «ромської народної газети». Особливість вказаних видань полягає в тому, що крім циганської проблематики вони друкували політичну інформацію, етнографічні екскурси, матеріали про життя інших етнічних громад Закарпаття і світу, сторінку для дітей, курс циганської мови. Журнал «Рома анде Україна» («Цигани в Україні») Асоціації молодих ромів Києва за 1999 р. мав юридично-консультативне спрямування. Ромська преса висвітлювала кілька блоків проблем: відстоювання рівності прав циган; об'єднання циганських громад для вирішення своїх проблем; пропаганда циганської культури і культур інших народів, досягнень циганської інтелігенції; міжнародна діяльність [8, с.74].

Обласні державні телерадіокомпанії, які проводили трансляцію телерадіопередач українською мовою, висвітлювали життя та діяльність етноменшин, національно-культурних товариств.

Державна телерадіокомпанія «Крим» вела мовлення кримськотатарською (5,94 %), вірменською (0,75 %), болгарською (0,62 %), грецькою (0,71 %) та німецькою (0,46 %) мовами. Для татарського населення готувалися телепередачі «Повернення» (раз на тиждень, 20 хв.), «Ана Юрт» (двічі на місяць по 30 хв.), «Джаним стирав» (двічі на місяць по 30 хв.), «Генчлик» (раз на тиждень, 30 хв.), «Мирас» (раз на місяць, 20 хв.), «Ефебій кервав» (раз на місяць, 20 хв.), «Хаберлер» (двічі на тиж-

день по 20 хв.), «Тувгъан тілім» (раз на тиждень, 30 хв.), «Дін ве урф – адетлеріміз» (раз на місяць, 30 хв.), «Шелляле» (раз на тиждень, 25 хв.). На радіо транслювалися програми «Мерабанъиз балалар» (раз на тиждень, 20 хв.), «Пешраф» (раз на тиждень, 20 хв.) та «Музика алемінде» (раз на місяць, 30 хв.). Для болгар готувався щотижневик – 15-хвилинна телепередача «Болгарські зустрічі», для вірменського населення Криму – щотижнева 15-хвилинна програма «Барев», для греків та німців – щотижневі передачі «Калімера» і «Хоффнунг» хронометражем по 15 хв. Особливо слід підкреслити, що Крим був територіальним лідером з обсягів мовлення мовами меншин серед комерційного телерадіомовлення України. Так, у загальному обсязі радіомовлення ТРК «Атлант – СВ» («Радіо Майдан») обсяг мовлення кримсько-татарською мовою становив 50 %, телевізійне мовлення цієї компанії містило 10 % програм, які велися кримськотатарською мовою. 50 % від загального обсягу мовлення ТРК «ТАV-DAIR» припадало на програми, які велися кримськотатарською мовою [9, с.75,100].

Волинська обласна державна телерадіокомпанія висвітлювала життя етноменшин області, брала участь у Міжнародному конкурсі телерадіопрограм про національні меншини «Мій рідний край», які готували не тільки місцеві телерадіо-журналісти, а й керівники культурно-освітніх об'єднань етноменшин області. Вона постійно транслювала обмінні телепередачі з Республікою Польща та Білоруссю, які велися етнічними мовами. У телепередачах використовувалися літературні та музичні твори, соціально-політичні огляди, національні художні фільми, що звучали російською, білоруською та польською мовами.

Державна телерадіокомпанія Запорізької області постійно приділяла увагу висвітленню проблем національних громад, активно пропагувала досвід національно-культурного відродження в регіоні. Систематично готувалися сюжети з історії розвитку культур меншин у програмах «Україна – день за днем», «Мова як море», «Джерело», «Сімейне коло», «Вечірня лінія» і в інформаційних теле- та радіопрограмах. У 2003 р. ЗОДТРК підготувала телевізійну версію фестивалю «Ми – українські» [3, с.128].

У суспільно-політичних, освітніх, молодіжних, художніх телерадіопрограмах редакцій етнічних спільнот, таких як угорські «Пріоритети», «Людина і час», «Горизонт», «Джерело», «Румунська райдуга», «Німецькі звуки», «Моє покоління», словацькі «Справи. Релакс. Забави», «Фаребна дуга», «Наш гість», йшлося про політич-

не життя краю, про соціальний захист населення, транслювалися інтерв'ю, репортажі, коментарі суспільно-політичного характеру, проводилися зустрічі з цікавими людьми краю, круглі столи в студії, де обговорювалися програми щодо розвитку етноменшин та збереження культури, традицій і національних звичаїв.

У 2003 р. Житомирською ОДТРК здійснювалося мовлення для етноменшин польською та чеською мовами. Загальний обсяг такого мовлення становив: польською – 40 хв/тиждень радіомовлення та 20 хв/тиждень телемовлення; чеською – 10 хв/тиждень телемовлення. Також у Житомирі ТРК «Союз ТВ» здійснювала телевізійне мовлення польською мовою загальним обсягом 3 год/добу (за ліценцією і фактично). Компанія готувала свої власні програми, а також транслювала програми польського каналу Poloniya TV.

Закарпатська обласна державна телерадіокомпанія мала у своєму складі редакції теле- і радіопрограм національних меншин: угорську, словацьку, німецьку, румунську. Планувалося відкриття редакцій програм польською та ромською мовами. У загальному річному обсязі телевізійні програми етноменшин становили: угорської – 92 год., словацької – 48 год., румунської – 95 год., німецької – 40 год. У відсотковому співвідношенні це становило: угорські програми – 12,5 %, словацькі – 6,5 %, румунські – 13 %, німецькі – 5,5 %.

У 2003 р. у структурі Чернівецької обласної телерадіокомпанії працювало творче об'єднання телерадіопрограм румунською мовою, у складі якого дві редакції – телебачення і радіо. Обсяг передач румунською мовою: на радіо – 25 % від загального мовлення (25 хв. щодня по 1-му загальнонаціональному каналу), на телебаченні – 20 % від власного мовлення (двічі на тиждень по 45 хв., щодня 5–10 хв., або в середньому 20 хв. на день). Крім неї трансляцію програм румунською мовою в області здійснювала ТРК «ТВА». Вона продукувала щоденну програму «Новини» (хронометраж 10–15 хв.) румунською мовою [10, с.73-74]. Водночас на кордоні з Румунією та Молдовою було встановлено десятки потужних радіо- та телепередавачів, сигнал яких покривав значну територію Чернівецької області.

Варто зазначити, що навіть в часи набуття Україною незалежності засади розвитку культури етноменшин знаходилися на контролі органів державної влади. Так у звіті про роботу Одеського обкому партії по здійсненню рішень ЦК КПРС, ЦК Компартії України у сфері національної політики, в січні 1991 р., зазначено, що вже п'ять газет випускають сторінки на болгарській,

три – на молдавській, одна на гагаузькій мовах. Передбачалося видання щотижневих додатків до обласних газет – відповідно на болгарській («Роден край») та молдавській («Лучаферул») мовах [11, арк. 6]. Одеська обласна телерадіокомпанія транслювала передачі на радіо і телебаченні молдовською (румунською) мовою, які поширювалися всією територією області. На обласному телебаченні молдавською мовою виходила щотижнева публіцистична програма «Плаюл натал», а на обласному радіо – щотижнева інформаційна художньо-публіцистична програма «Актуалітець» та щотижнева передача за листами радіослухачів «Фелічтар». Крім того, телередакція «Плаюл натал» разом із колегами з Молдови готувала спільні передачі. Зокрема, широко висвітлювалися спільні заходи, що проводилися Одеською облдержадміністрацією з керівництвом Молдови, розповідали про розвиток добросусідських відносин між обома державами. Можливість публікувати свої матеріали надавалася молдовському національно-культурному товариству через обласні видання «Чорноморські новини», «Одеські вісті», «Вестник региона», «Вечерняя Одесса». У 2003 р. було зареєстровано газету «Лучаферул».

Продуктивну взаємодію етнокультур все частіше забезпечували комп'ютерні та інформаційні технології. Виникнення глобального інформаційного простору різко змінило ситуацію обміну

інформацією між традиційними культурами та етнокультурами, а також індивідами, що їх представляли. Тісні комунікативні зв'язки, тенденції до інтеграції набували все більших масштабів і значень при характеристиці явищ сучасної соціальної реальності. За таких обставин етнокультури адаптувалися вже не одна до одної в рамках міжкультурного спілкування, а до єдиного інформаційного простору. Фотографія, кіно-, аудіо- та відеозапис, а також досконалі сучасні системи зберігання й пошуку інформації забезпечували доступ до символів, що складали культурну історію. Електронні медіа-технології дозволяли зберегти культуру такою мірою, якої ніколи не могли б забезпечити засоби друку, тим самим роблячи її більш доступною для творчих інтерпретацій [12, с.79].

Таким чином можна констатувати, що упродовж досліджуваних років в Україні склалася солідна система інформаційного забезпечення культури етноменшин. Ключову роль у цьому процесі відігравали засоби масової інформації, зокрема друковані. Роль ЗМІ стосувалась активізації культурної діяльності, введення культури в контекст повсякденного життя етноменшин, сприяння взаємопізнання та зближення культурної співпраці етнічних груп. У процесі інформування постійно зростала роль телебачення, радіо, Інтернету та інших форм поширення інформації.

Джерела та література

1. Всеукраїнській болгарській асоціації – 10 років. Одеса : Маяк, 2003. 228 с.
2. Стан задоволення прав ромської національної меншини в Україні. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф.5252. Оп.8. Спр. 21. 142 арк.
3. Міжнаціональні відносини та національні меншини України: стан, перспективи / упоряд. Р.Ш.Чілачава, Т.І.Пилипенко / за ред. Р.Чілачави. Київ : Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2004. 384 с.
4. Поточний архів Луганської обласної державної адміністрації (2012 р.): Інформація про стан реалізації у Луганській області Плану заходів із протидії проявам ксенофобії, расової та етнічної дискримінації в українському суспільстві на 2010 – 2012 роки. 22 с.
5. Стан дотримання та захист прав національних меншин в Україні: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Київ, 2006. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/> (дата звернення: 25.11.2017).
6. Комар Я.В. Національно-культурні товариства як прояв сучасного національного відродження (на прикладі болгар України та Молдови). Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили: Сер. Історія. 2009. Т. 104, Вип. 91. С. 113–118.
7. В Україні видають 188 часописів для національних меншин. Хрещатик: Газета Київської міської ради. 2005. 22 червня. № 89(2688).
8. Данілкин О. Культура циган України: минуле і сучасність. Київ : Контекст, 2001. 77 с.
9. Вавринчук М.П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення : монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 288 с.
10. Табачник Д.В., Попов Г.Д., Пилипенко Т.І. Національні меншини України: етнокультурний вимір. Київ : Етнос, 2007. 152 с.
11. О практике Одесского обкома партии по осуществлению решений ЦК КПСС, ЦК Компартии Украины в сфере национальной политики. 25 січня 1991 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф.1. Оп. 32. Т.ІІІ. Спр. 2921. 187 арк.
12. Наумкіна О.С. Етнічна культура в умовах комп'ютерно-інформаційних технологій. Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 18-19 травня 2012 р. Харків, 2012. С. 79–80.